

Література

1. Проект Концепції фінансової безпеки України / О.І. Барановський, Ю.О. Блашук та ін. // Фінансовий ринок України : інформ.-аналіт. бюлетень. – 2004. – № 7. – С. 40-78.
2. Ванькович Д.В. Забезпечення фінансової безпеки в процесі побудови системи управління фінансовими ресурсами підприємства / Д.В. Ванькович // Економічна система України: європейський вибір : матер. Міжнар. наук. конф. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – С. 11-12.
3. Горячева К. О. Фінансова безпека підприємства, сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева // Економіст : наук. журнал. – 2003. – № 8. – С. 65-67.
4. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2004. – 760 с.
5. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Вид-во "Эльга", "Ника-Центр", 2004. – 784 с.
6. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств : підручник [для студ. ВНЗ] / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. – К. : Вид-во КНТЕУ. – 2006. – 779 с.
7. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій : навч. посібн. / В.М. Суторміна, В.М. Федосов, Н.С. Рязанова / за ред. В.М. Федосова. – К. : Вид-во "Либідь", 1993. – С. 185.
8. Афанасьев А. Планування структури капіталу / А. Афанасьев // Банківська справа : наук.-практ. журнал. – 2000. – № 2. – С. 23-27.
9. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні / А.А. Пересада. – К. : Вид-во "Лібра", 1998. – 423 с.

Высоцкая И.Б., Комарычина В.В. Оптимизация структуры капитала предприятия с целью повышения его финансовой безопасности

Рассмотрена проблема формирования оптимальной структуры капитала предприятия как составляющей стратегии обеспечения его финансовой безопасности, проанализированы основные факторы, влияющие на соотношение собственного и привлеченного капитала. А также обобщены методы его оптимизации.

Ключевые слова: финансовая безопасность предприятия, собственный капитал, привлеченный капитал, структура капитала, оптимизация.

Vysotska I.B., Komarychyna V.V. Optimization of capital structure the company with the purpose of increase of him financial security

The authors take the problem of forming the optimal enterprise capital structure, analyze the main factors that influence on the owned and debt capital correlation, generalize the methods of optimization.

Keywords: financial security of enterprise, owned capital, debt capital, capital structure, optimization.

УДК 336.143.2:330.131.7

Доц. О.В. Горалько, канд. екон. наук;
магістрант О.В. Горайська – Львівський ДУВС

БЮДЖЕТНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Здійснено дослідження бюджетної безпеки як невід'ємної складової стратегії соціально-економічного розвитку держави. Висвітлено сутність бюджетної безпеки, з'ясовано її місце в системі національної, економічної і фінансової безпеки. Розглянуто основні негативні тенденції, що становлять істотні загрози бюджетній безпеці України та запропоновано заходи щодо покращення бюджетного забезпечення економічної безпеки.

Ключові слова: бюджет, бюджетна безпека, бюджетний дефіцит, загрози бюджетній безпеці, забезпечення бюджетної безпеки.

Вступ. Бюджетна безпека як важливий фактор соціально-економічного розвитку держави виступає своєрідним індикатором і критерієм ефективності її бюджетної політики та організації бюджетного процесу. З економічного погляду зору, бюджетна безпека виражає здатність держави за допомогою бюджету виконувати властиві їй функції та завдання, а також задовольняти потреби платників податків та одержувачів бюджетних коштів з урахуванням індивідуальних, корпоративних та суспільних інтересів. Відтак, забезпечення бюджетної безпеки держави знаходиться серед ключових завдань під час реалізації її стратегічних соціально-економічних пріоритетів.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вивчення бюджетної безпеки в контексті соціально-економічного розвитку держави засноване на провідних ідеях, висновках і узагальненнях із проблематики бюджету та забезпечення національної безпеки вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів. Серед українських і російських дослідників значний внесок у розвиток сучасної теорії бюджетної безпеки як складової національної, економічної та фінансової безпеки зробили: О. Барановський, О. Білорус, В. Геєць, В. Горбулін, Г. Дарнопих, І. Бінько, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, Г. Івашенко, Л. Кістерський, Г. Козаченко, О. Лісовська, В. Мартинюк, В. Мунтян, Є. Олейніков, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Пирожков, В. Предборський, А. Сухоруков, В. Шлемко та ін. Важливу роль у розкритті сутності бюджетної безпеки відіграють наукові праці зарубіжних вчених: Ж. Абена, Ш. Бланкарта, Дж. Бренана, Дж. Б'юкена, Ж. Голдена, К. Ерроу, Р. Келлі, Л. Кожен'овські, Л. Олвея, А. Ротфельда, В. Парето, Р. Дорнбуша, Дж. Стігліца, С. Фішера та ін.

Істотні зміни соціального та економічного характеру, що нині відбуваються в Україні, генеруються чинниками зовнішнього та внутрішнього напрямів, які за умов певного поєднання можуть мати не тільки позитивні ефекти, але й негативні, та становити реальну загрозу. Ефективно протидіяти загрозам має бюджетний механізм, який, використовуючи відповідні важелі, повинен забезпечити фінансову, зокрема бюджетну, безпеку держави.

Мета дослідження полягає у поглибленні теоретичних і організаційних засад бюджетної безпеки, виробленні висновків і практичних рекомендацій щодо її оцінювання та забезпечення під час реалізації стратегічних соціально-економічних пріоритетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека є однією з найважливіших складових економічної безпеки. Встановлено, що на фінансовій безпеці України не може не позначатися і глобалізація фінансових процесів, яка посилюється у світовому співтоваристві.

У концепції економічної безпеки академіка В. Гейця, під фінансовою безпекою розуміють "стабільний розвиток фінансової системи країни та її стійкість до потенційно негативного впливу зовнішніх і внутрішніх шоків" [4]. Так, вчені В.Т. Шлемко та І.Ф. Бінько під фінансовою безпекою розуміють "такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити

ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання" [10]. Сухоруков А.І. у своїй монографії визначає фінансову безпеку держави як "захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави...раціонально використовувати фінансові ресурси..." [9].

Кульпінський С. пропонує використовувати поняття "фінансова безпека" як комплекс дій для досягнення, а саме "здійснення цілеспрямованого комплексу заходів щодо фіскальної та монетарної політик з метою досягнення стабільності фінансової системи та створення сприятливого інвестиційного клімату" [7]. О.І. Барановський подав визначення категорії "фінансової безпеки" як "ступеня захищеності фінансових інтересів; рівня забезпеченості суб'єктів усіх рівнів управління фінансовими ресурсами; стану складових фінансового ринку; якості фінансових інструментів і послуг; стану фінансових потоків в економіці, що дає змогу вважати її одним з найважливіших системоутворювальних елементів економічної безпеки держави" [1].

Фінансова безпека стає "основним економічним гарантом стабільності, забезпечуючи виробничий базис інфраструктурними інститутами розподілу фінансових та інвестиційних ресурсів", – підкреслює О.С. Власюк у своїй науковій доповіді. Згідно з розробленою Концепцією фінансової безпеки, її пропонують визначати "як складову економічної безпеки, що характеризує стан захищеності життєво важливих інтересів держави, регіонів, підприємницьких структур і громадян у фінансовій сфері від впливу широкого переліку негативних факторів (загроз)" [6]. За визначенням О. Василика, фінансова безпека – це "надійна захищеність фінансової системи від внутрішніх та зовнішніх загроз" [2].

Таким чином, категорію "фінансова безпека" треба розглядати у функціонально-структурному аспекті як сукупність взаємопов'язаних підсистем безпеки, які відображають функціонування окремих сфер фінансової системи держави. Фінансова безпека держави містить: бюджетну; податкову; боргову безпеку; фінансову безпеку банківської системи; валютну; грошово-кредитну; інвестиційну безпеку; фінансову безпеку страхового та фондового ринку.

Бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів. Загалом бюджетна безпека держави зумовлюється розміром бюджету, рівнем перерозподілу ВВП через бюджет, розміром, характером та рівнем дефіциту бюджету, методами фінансування останнього, масштабами бюджетного фінансування, процесом бюджетотворення, своєчасністю прийняття та характером касового виконання бюджету, рівнем бюджетної дисципліни. Проведення моніторингу рівня бюджетної безпеки, для якого застосовуються відповідні індикатори з визначеними пороговими значеннями (табл. 1), необхідне для прийняття управлінських рішень щодо аналізу, відвернення та нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам у цій сфері [5, 8].

Табл. 1. Показники індикаторів стану бюджетної безпеки України та їх відхилення від нормативних значень за 2005-2011 рр.

Індикатор	Порогове значення за Методикою Мінекономіки	Фактичне значення по роках						
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	не більше 30 %	30,4	31,5	30,5	31,3	29,9	28,7	30,3
Відношення дефіциту державного бюджету до ВВП, %	не більше 3 %	1,87	0,69	1,36	1,31	4,1	5,9	1,8
Обсяг трансфертів з державного бюджету, % до ВВП	не більше 10-15 %	5,62	6,91	7,36	6,23	6,81	7,18	7,6
Амплітуда коливань бюджетних трансфертів на одну особу між регіонами, %	не більше 20-30 %	126	113	108	116	94	101	87
Амплітуда коливань бюджетних видатків на одну особу між регіонами, %	не більше 20-30 %	140	129	118	122	108	110	102
Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	не більше 55 %	14,3	14,8	12,3	19,9	34,8	39,9	36,0
Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США	не більше 200	186	210	228	242	370	499	537

Результати табл. 1 свідчать про наявність таких загроз для безпеки національної економіки в бюджетній сфері, як: завищення фінансових ресурсів, які перерозподіляються через бюджетну сферу; неприпустимі розміри амплітуди коливань видатків на одну особу між окремими регіонами; нерівномірний розподіл трансфертів, що надаються місцевим бюджетам з державного бюджету; зростання рівня загального обсягу державного боргу, особливо зовнішньої заборгованості. Недостатньо продумана державна політика у бюджетній сфері часто призводить до розбалансування фінансових потоків, переведення дефіциту державного бюджету в приховану форму, ще більш небезпечно, що може стати причиною загострення макроекономічної ситуації.

Вживання активних заходів щодо стимулювання розвитку економіки, проведення важливих реформ, оперативне реагування на загрози світової кризи мають сприяти забезпеченню економічного зростання в Україні. Проведені дослідження свідчать про наявність тісного зв'язку між розміром бюджетного дефіциту і величиною державних витрат та економічним зростанням, зокрема у групі досліджених країн, де бюджетний дефіцит перевищував 10 % ВВП, темпи економічного зростання стають від'ємними (-0,8 % у середньому за рік), а у групі країн, де зафіксований профіцит бюджету, спостерігалися найвищі темпи економічного зростання (2,8 % у середньому за рік) [5]. Незважаючи на сповільнення розвитку світової економіки, нестабільність на світових фінансових та товарних ринках, темпи зростання економіки України прискорились, про що свідчить динаміка ВВП (табл. 2).

Темпи розвитку економіки, введення в дію Податкового кодексу України, нової редакції Бюджетного кодексу забезпечили позитивну динаміку бюджетних показників. Рівень виконання річного показника надходжень до державного бюджету, затвердженого Верховною Радою України зі змінами, становив у 2011 р. 103,5 %, у 2010 р. – 100,8 %, у 2009 р. – 85,5 %. За висновками Колегії рахункової палати України [3] зменшення визначених законом доходів державного бюджету свідчить про їх нереальність, нестабільність бази оподаткування та низький рівень адміністрування податків та зборів [5]. Протягом 2010-2011 рр. темпи зміни доходів державного бюджету та міжбюджетних трансфертів перевищували темпи зміни ВВП. Уповільнене збільшення видатків держбюджету, порівняно з ВВП у 2011 р., є позитивним, але активне зростання міжбюджетних трансфертів свідчить про перенесення частини бюджетних видатків на місцевий рівень.

Табл. 2. Динаміка бюджетних показників за 2007-2011 рр.

Показник, млрд грн	Фактичні значення за період					Темп зміни показника до попереднього року, од.			
	2007	2008	2009	2010	2011	2008/2007	2009/2008	2010/2009	2011/2010
ВВП	720,7	948,1	913,3	1082,5	1314,0	1,3	0,96	0,84	1,21
Доходи державного бюджету	165,9	231,7	209,7	240,6	314,6	1,4	0,9	1,15	1,3
Видатки державного бюджету	174,2	241,4	242,4	303,6	333,4	1,38	1,0	1,25	1,09
Доходи місцевих бюджетів (без врахування трансфертів)	53,9	66,2	63,3	73,9	83,9	1,22	0,95	1,17	1,14
Міжбюджетні трансферти	53,7	59,1	62,2	77,7	95,3	1,1	1,05	1,23	1,23
Видатки місцевих бюджетів	51,8	67,76	64,96	74,25	83,93	1,3	0,96	1,14	1,13
Державний та гарантований державою борг	88,7	189,4	317,9	432,3	473,1	2,13	1,68	1,36	1,09

Отже, бюджет сьогодні трансформувалася у складний суспільний інститут із чітко вираженою здатністю вагомо впливати на розвиток соціуму та держави. Прямий інтерес держави, суб'єктів ринкового сектору та громадян у бажанні отримати частину ресурсів бюджету спричиняє їх не тільки взаємодію, а часто – протиставлення. Таким чином, виникають суперечності, які є прямим джерелом загроз.

До суперечності такого характеру О. Барановський відносить: невідповідність між формуванням ринкових відносин на основі економічних механізмів регулювання господарсько-фінансової діяльності та все значним рівнем адміністрування; суперечності між задекларованим Конституцією України правом усіх громадян на власність і позбавленням його більшості населення внаслідок проведеної приватизації; невідповідність між лібералізацією курсу економічних перетворень і фактичним соціальним станом широких верств населення; суперечності між існуючими економічними відносинами щодо утворення і використання грошових коштів і постійним відставанням

правової бази з їх регулювання; суперечності між фінансовими інтересами держави та регіонів; суперечності між проголошеними цілями соціально-економічного реформування і фінансовою неспроможністю держави реалізувати їх повною мірою; суперечності між необхідністю збереження наявного потенціалу фінансово-кредитної сфери держави і завданням інтеграції цієї сфери життєдіяльності України до світової фінансової системи [1].

Колісник О. доповнює їх такими невідповідностями:

- нееквівалентність між розмірами акумульованих у бюджеті грошових коштів і необмеженими потребами та інтересами їх одержувачів;
- суперечності з приводу природного небажання платників розлучатися з частиною власних ресурсів, що акумулюються до бюджету у вигляді податків і зборів, та обсягами отриманих ними суспільних благ;
- суперечності між обсягами і засадами формування Державного бюджету України та бюджетів її адміністративно-територіальних одиниць;
- невідповідність між величиною акумульованих до місцевих бюджетів грошових коштів та обсягом регламентованих повноважень органів місцевого самоврядування [9].

Зазначені суперечності виступають прямим джерелом загроз бюджетній безпеці та, відповідно, економічній безпеці держави. Оскільки основну частку у зведеному бюджеті України займає державний бюджет, то величина і динаміка його доходів з позиції бюджетної безпеки має важливе значення, адже безпосередньо визначає забезпеченість держави ресурсами для виконання нею функцій та зобов'язань. Саме тому виконання його показників потребує постійного моніторингу з метою зменшення потенційних ризиків впливу на економіку країни.

Таким чином, можна констатувати наявність істотних проблем із забезпеченням економічної безпеки. Економічна безпека є складовою фінансової та національної безпеки держави, її забезпечення є однією з найважливіших функцій державних органів влади. Держава, використовуючи наявні ресурси, формує комплекс відповідних заходів, більшість з яких потребує бюджетного фінансування. Саме тому місце бюджетного механізму серед забезпечувальних важелів фінансової та національної безпеки є визначальним.

Висновки. За результатами проведених досліджень ми дійшли таких висновків:

1. Дослідження теоретичних засад бюджетної безпеки довело правомірність її розгляду як домінуючої складової фінансової безпеки держави, невід'ємним і виключним атрибутом якої є бюджет. Зосереджуючи в собі ключові вектори життя суспільства, він трансформує грошові відносини між державою, громадянами та бізнесом у суспільні блага, значні масштаби яких визначають актуальність бюджетної проблематики загалом та гарантування бюджетної безпеки зокрема.

2. Основними негативними тенденціями, що становлять істотні загрози бюджетній безпеці України, є: невиконання запланованих показників доходів і видатків бюджету; різке збільшення державного та гарантованого боргу України; неякісне планування, що характеризується закладенням у бюджет нереалістичних параметрів, а також недотриманням установлених законодавством термінів проходження стадій бюджетного процесу.

3. Задля покращення бюджетного забезпечення економічної безпеки потрібно здійснити такі заходи, а саме:

- забезпечити стабільність і дотримання встановлених термінів бюджетного процесу, особливо в частині своєчасного ухвалення закону про Державний бюджет України;
- удосконалити процедуру бюджетного планування і прогнозування насамперед шляхом узгодженості та одночасності затвердження таких документів, як Державна програма економічного і соціального розвитку України та закону "Про Державний бюджет України" на відповідний рік;
- не допускати бюджетної розбалансованості, структурувавши бюджетні видатки у напрямі їх відповідності суспільним потребам та визначивши ефективні джерела доходів;
- оптимізувати практику фінансування дефіциту бюджету, заборонивши використання запозичень на поточні видатки.

Враховуючи, що фінансова безпека є одночасно і надсистемою, що серед інших містить складову бюджетної безпеки, і складовою економічної безпеки, яка, своєю чергою, представляє собою підсистему безпеки національної, нехтування проблемами забезпечення фінансової безпеки є прямою загрозою національній безпеці України.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О.І. Барановський. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2004. – 759 с.
2. Василик О. Фінансова безпека / О. Василик, С. Мочерний // Економічна енциклопедія. – У 3-ох т. – К. : Вид. центр "Академія", 2002. – Т. 3. – 952 с.
3. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2011 рік, затверджені постановою колегії Рахункової палати України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ac-rada.gov.ua>.
4. Геєць В.М. Концепція економічної безпеки України / кер. проекту В.М. Геєць; Ін-т екон. прогнозування. – К. : Вид-во "Логос", 1999. – 56 с.
5. Звіти Міністерства фінансів, казначейської служби України про виконання державного бюджету за відповідний рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minfin.gov.ua>.
6. Концепція фінансової безпеки України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ufs.com.ua>.
7. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами / С. Кульпінський // Фінансова консультація : журнал. – 2000. – № 5. – С. 34-38.
8. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 р., № 60. – 236 с.
9. Сухоруков А.І. Фінансова безпека держави : навч. посібн. / А.І. Сухоруков, О.Д. Ладюк. – К. : Вид-во ЦУЛ, 2007. – 192 с.
10. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія / В.Т. Шлемко, І.Ф. Білько. – К. : Вид-во НІСД, 1997. – 144 с.

Горалько О.В., Горайська О.В. Бюджетная составляющая системы обеспечения финансовой безопасности

Осуществлено исследование бюджетной безопасности как неотъемлемой составной стратегии социально-экономического развития государства. Раскрыта сущность бюджетной безопасности, выяснено ее место в системе национальной, экономической и финансовой безопасности. Рассмотрены основные негативные тенденции, которые представляют существенные угрозы бюджетной безопасности Украины и предложены мероприятия относительно улучшения бюджетного обеспечения экономической безопасности.

Ключевые слова: бюджет, бюджетная безопасность, бюджетный дефицит, угрозы бюджетной безопасности, обеспечение бюджетной безопасности.

Goralko O.V., Gorajska O.V. Budgetary constituent of the system of providing of financial safety

Research of budgetary safety is carried out as inalienable component strategy of socio-economic development of the state. Essence of budgetary safety is exposed, her place is found out in the system of national, economic and financial security. Basic negative tendencies which present substantial threats to budgetary safety of Ukraine and the offered measures in relation to the improvement of the budgetary providing of economic security are considered.

Keywords: budget, budgetary safety, budgetary deficit, threat to budgetary safety, providing of budgetary safety.

УДК 338.242:001.895 Аспір. Н.В. Гунчак¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Проведено системний аналіз ефективності державного регулювання процесу інтелектуалізації економіки України за такими формами та засобами державного регулювання, як: адміністративні методи, податкова політика, нормативно-правове регулювання, засоби програмування та планування розвитку, фінансово-кредитна політика, організаційно-інституційні засоби, засоби соціально-психологічного та інформаційно-роз'яснювального характеру. Визначено позитивні та негативні аспекти вітчизняного регулювання інтелектуалізації національного господарства за методами прямого й опосередкованого впливу.

Ключові слова: інтелектуалізація економіки, державне регулювання, система, ефективність державної політики.

Постановка проблеми. Важливість етапу оцінювання ефективності державного регулювання процесів інтелектуалізації національного господарства полягає у тому, що дає змогу сформулювати висновки відносно того, чому наявні чи відсутні належні передумови розвитку наукової та науково-технічної діяльності в державі, її результативності та порівняльних характеристик із розвиненими державами світу, якими є причини достатньої чи невисокої інноваційної активності суб'єктів господарювання, в якій мірі реалізується людський та інтелектуальний капітал для потреб зміцнення конкурентоспроможності реального сектору економіки.

З іншого боку, аналіз ефективності державного регулювання цих процесів є важливим для його подальшого вдосконалення, адже дає змогу визначити напрями, за якими реалізувалися заходи органів державного управління, та якою була їх ефективність і який інституційний, організаційний чи економічний ефект вони викликали, а також сфери, які практично не піддавалися державному прямому чи опосередкованому втручанню, і якими були їх наслідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні аспекти оцінювання ефективності та механізму державного регулювання інтелектуалізації економіки висвітлені в наукових працях М.Д. Лесечка,

¹ Наук. керівник: доц. О.С. Сухай, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка